

To tehdy vládl liberál Kaczyński

Vládnoucí konzervativně národní strana Jaroslawa Kaczyńského se v Polsku těší popularitě značné části voličů – odsuzuje LGBT pochody, provádí štědrú sociální politiku a od některých svých plánů ustoupila. Co se ale stane, pokud přijde třeba ekonomická krize? Na výsluní by se taky mohla dostat krajní pravice, v jejímž světle se i Kaczyński jeví jako liberál.

text Vojtěch Boháč / foto Majda Slámová

Jelito léto 2019 a stovky lidí s duhovými vlajkami proudí do centra Białystoku, kde má každou chvíli začít první pochod rovnosti v tomto městě. Jde tam i gdaňský básník a překladatel Jacek Dehnel. Když spolu s dalšími organizátory pochodu na podporu práv LGBT míří směrem k náměstí, začnou se lidé před nimi rozbíhat do různých stran...

Jacek vzpomíná, jak na shromáždění zaútočila tlupa rváčů. „Buzny, vypadněte,“ ozývalo se skandování. Muž v kukle kopal do účastníků pochodu, ti se stejně jako Jacek snažili schovat v přílehlých obchodech. Někteří zakuklenci je pronásledovali. Na ulici se objevily dělobuchy a kouř z dýmnic.

V BIBLICKÉM PÁSU

Východopolský Białystok, kde se střety loni v létě odehrály, lze považovat

za město symbolizující tu část Polska, která podporuje národně-konzervativní vládu strany Právo a spravedlnosti (PiS). Ještě před sto lety jej ze dvou třetin obývali Židé, události druhé světové války a poválečné dění však kdysi multietnické město zcela proměnily. Dnes patří Białystok do takzvaného „biblického pásu“, rozsáhlého a ekonomicky méně rozvinutého území na jihovýchodě země.

Tamní prokuratura například v minulosti odmítala stíhat za svastiky na ulicích, protože je prý lze vykládat i jako hinduistický symbol štěstí: nikoli jako symbol nacismu. Rozsáhlé útoky na LGBT průvod jsou však poměrně novou záležitostí. Protestní akce proti pochodu rovnosti zaznamenala vysokou účast – údajně se liší, policejní odhady hovoří až o čtyřnásobku těch

pochodujících za práva LGBT. Během útoků byly zraněny desítky lidí a policie desítky rváčů zadržela.

„Vládní strana Právo a spravedlnost si před každými volbami vybere nového úhlavního nepřítele,“ tvrdí Jacek Dehnel. Před volbami v roce 2015 šlo podle něj o uprchlíky a migranty, které vláda označovala za násilníky a teroristy. Sám šéf vládní strany Jarosław Kaczyński o nich tenkrát prohlašoval, že do Polska přinášejí nebezpečné parazity a nemoci. Když migrační krize v Evropě zeslábla, tak si podle Jacka začala vládní strana před loňskými volbami do europarlamentu a posléze polského parlamentu hledat nového nepřítele.

Vládní strana například loni odmítala navrácení majetku rodinám Židů, kteří zemřeli během holokaustu. Kampaň vyústila až v pochod tisícovky

lidí k ambasádě USA. Účastníci žádali zmírnění amerického tlaku na Polsko v otázce kompenzací židovských rodin za ztracený majetek. Podle izraelského tisku šlo o jednu z největších protižidovských demonstrací v Evropě za poslední roky.

„Vyzkoušeli Židy,“ říká Jacek o předvolebním tématu strany Právo a spravedlnost, „okamžitá reakce USA a Izraele je odradila.“ Tlak ze strany Izraele donutil konzervativní vládu i ke zmírnění ve světě kritizovaného zákona, jenž trestal toho, kdo veřejně prohlásí, že i někteří Poláci se během druhé světové války podíleli na holokaustu.

Nešlo přitom o první náznak toho, že konzervativní vláda není v případě odporu odhodlaná prosadit své plány za každou cenu. Když na podzim 2016 demonstrovalo v ulicích přes sto tisíc žen

proti zákonu téměř totálně zakazujícímu potraty, vláda v reakci na nečekaně silné protesty otočila. Tehdejší ministr pro vědu a vysoké školství Jarosław Gowin prohlásil, že „nás protest přiměl přemýšlet a naučil nás pokoře“.

Avšak ohledně postojů k LGBT komunitě se toho změnilo málo. „Možná je to proto, že je tento kousek světa prostě naskrz protkaný homofobií, možná proto, že tu církve vedou maskovaní gayové, kteří se bojí si to přiznat. Pravda je každopádně taková, že nás vláda nenávidí – a nenávidí nás ještě desetkrát víc, když se postavíme za svá práva,“ prohlašuje Jacek.

Nedlouho před událostmi v Białystoku řekl šéf vládní strany Jarosław Kaczyński o hnutí LGBT, že „tyto ideologie, filozofie jsou do Polska přivezeny“ a představují „hrozbu pro polskou

identitu, národ a jeho další existenci“. Jen dva týdny před pochodem vydal polský arcibiskup Tadeusz Wojda dopis, který měl být čten nahlas ve všech kostelích v podlaském vojvodství, do něhož spadá i město Białystok: akce LGBT jsou podle něj rouháním proti Bohu.

Poté, co střety ve městě vyvolaly protesty a solidární demonstrace po celé zemi, jak církev, tak vládní strana násilí odsoudily a tvrdily, že odmítají ideologii, nikoli konkrétní jedince. Organizace monitorující násilí z nenávisti nicméně vidí souvislost mezi podobnými projevy veřejných činitelů a fyzickými útoky. „Verbální projevy nenávisti z jejich úst jsou prakticky výzva k tomu, aby obyčejní lidé šli ještě dál. Když slyšíte od členů vlády tyto řeči, je pak mnohem snazší opravdu něco udělat,“ říká Anna Tatar, která pracuje v organizaci Nikdy více. Podle ní to dokládají i čísla: statistiky v letech 2015–2017 zaznamenaly nejvíce útoků proti uprchlíkům a migrantům, zatímco dnes jsou nejčastěji vidět ataky proti LGBT komunitě.

Také Anna vidí počátky kampaně proti LGBT v době před loňskými evropskými volbami. „Vláda začala hlásat o LGBT, že jsou nebezpeční pro rodiny, a přidala se k tomu i církev. Arcibiskup Marek Jędraszewski začal používat slovní spojení duhová nákaza, které se rychle rozšířilo,“ popisuje Anna.

TROCHU JSME ZESVĚTŠTĚLI

Vládní stranu Právo a spravedlnost, tradičně spojenou s katolickou hierarchií, ovlivňuje fakt, že polská církev dnes není právě v nejlepší kondici. Velkou ránu pro katolíky představoval loňský dokument novináře Tomasz Sekielského Hlavně to nikomu neříkej. Dokument, který jen na YouTube vidělo 23 milionů lidí, odhaluje problém masivního a dlouholetého zneužívání dětí polskými duchovními, které vyšší hierarchie tutlala.

O slábnoucím vlivu katolické církve v zemi, kde se k víře v různých průzkumech a sčítáních hlásí více než čtvrtina obyvatel a více než třetina lidí chodí pravidelně do kostela, se tak mluví napříč politickým spektrem – jednou s radostí, jindy s nesouhlasem.

CITÁT BUDE KRATŠÍ, ALE ZATO ÚDERNĚJŠÍ. CELÝ ODSTAVEC NEMÁ SMYSL.

„Myslím, že jsme se stali trochu světš-
tějšími. Asi ne tolik jako v Česku, kde se mi zdá víra ještě slabší, ale i tak mi přijde, že jsme zesvětštili,“ vypráví s opatrnou rezignací v hlase paní Renata se svým manželem v západopolském Šwiebodzinu. Za nimi stojí nejvyšší socha Ježíše na světě, na níž se před pár lety složili věřící Poláci.

Je slunné nedělní dopoledne a i přes chladné počasí se k padesátimetrovému Ježíšovi sjíždějí lidé z různých koutů Polska. Na migraci si nikdo nestěžuje, naopak všichni zdůrazňují, že Poláci ve své historii také často museli utíkat – kromě žádosti o zastavení potratů však často zaznívá kritika „marxismu šířícího se tentokrát ze Západu“ a určité neschopnosti vlády bránit křesťanské hodnoty.

Většina lidí pod sochou Ježíše se nicméně stále shoduje v tom, že současný konzervativní kabinet vede zemi správným směrem. „Jak přišla nová vláda, tak se hodně změnilo, mají to v rukou stále pevněji; mně se zdá, že teď je lépe, než bylo tenkrát,“ vysvětluje Mariusz, který přijel s kamarádem na motocyklu Harley-Davidson. Popularitu národně-konzervativní vlády ostatně potvrdily i výsledky podzimních parlamentních voleb – velká část Poláků stranu Právo a spravedlnost stále podporuje. Vláda za poslední roky zavedla významná sociální opatření, která mnoha nemajetným lidem pomohla dostat se k jakémusi důstojnému životnímu minimu.

„POLSKO SE PROBOUZÍ“

Na nacionálně konzervativní vládu i skandály katolické církve ovšem začíná stále více útočit polská krajní pravice.

Výraznou postavou této části spektra je bývalý populární kněz z Vratislavi Jacek Miedlar: hlasatel antisemitismu byl z církve vyloučen poté, co se před lety pustil do její kritiky.

„Kdyby byla vládní strana opravdu konzervativní, tak by vyřešili otázku potratů, kdyby byla opravdu nacionalistická a patriotická, tak už skončila s antipolonismem, který vidíme ze strany židovských politiků. Nic takového se ale neděje,“ říká před kostelem v centru Vratislavi.

Miedlar se zviditelnil, když ještě jako kněz sloužil v Białystoku mši speciálně pro nacionalistickou organizaci Národně radikální tábor. Později, po vyloučení z církve, podpořil Piotra Rybaka, který šel do vězení za to, že v roce 2016 při každoročním pochodu nezávislosti spalil na náměstí ve Vratislavi velkou dřevěnou loutku Žida. Nedávno napsal knihu o svém životě s názvem Moja walka o prawdę – titul nápadně připomíná nechvalně známou knihu Adolfa Hitlera Mein Kampf (Můj boj). Mnozí knihkupci odmítli její prodej.

Nástup Práva a spravedlnosti k moci podle něj obrousil pozornost Poláků patriotickými hesly, po kterých ale následovala opravdová nacionalistická politika. „Polská společnost přestala myslet na to, že musíme válčit o skutečně nezávislé Polsko, ve kterém společnost nepovoluje žádné útoky na Polsko, ať už doma, nebo za hranicí,“ říká.

V posledních letech se však podle něj polský nacionalismus opět probouzí, což ostatně naznačily i poslední volby. Miedlar stojící na nejkrajnější části scény sice není v parlamentu, ale kritika vládních konzervativců tam vynesla ostře pravicovou koalici stran pod názvem Konfederace Svoboda a nezávislost: získala 11 křesel, a stala se tak pátou stranou v dolní komoře parlamentu – Sejmu.

RÁNU A JEBAT

„Celé roky novináři a moudré hlavy říkali, že národovci umí pořádat jen pochody, ale do politiky se nedostanou, že na to nemají,“ křičí mladý učešný muž v obnošené bundě z pódia. Je to Krzysztof Bosak, místopředseda Národního hnutí a jeden z poslanců Konfederace.

Pod Palácem vědy a kultury v centru Varšavy na něj upírají oči desítky tisíc lidí, kteří přijeli zúčastnit se pochodu nezávislosti. Nacionalisté ho pořádají pravidelně každý rok 11. listopadu: rok předtím, na podzim 2018, se na něj u příležitosti sta let polské nezávislosti sjelo podle odhadů okolo čtvrt milionu lidí: akce se mimo jiné zúčastnili i italští neofašisté z hnutí Forza Nuova.

„Po deseti letech jsme opět v Sejmu. Jsme v Sejmu silný, jedenáctičlenný tým. Jsme v Sejmu, abychom sloužili Polsku, abychom uskutečnili ideály,

o které jsme tolik let bojovali na ulici,“ křičí a dav odpovídá potleskem. „Chceme Polsko schopné bránit se tlaku globalistů i tlaku Evropské unie. Proto nás média nenávidí, nenávidí nás politici ze zahraničí, lídři evropských frakcí říkají, že po Varšavě pochoduje šedesát tisíc polských nacistů. Nám je jedno, co o nás říkají v zahraničí. Pro nás je nejdůležitější to, v co věříme. Ať žije velké Polsko!“

Když Bosakova řeč skončí, dav zahalí červený dým z dýmovnic, ozvou se rány dělbučů a desítky tisíc lidí se vydávají

na pochod za skandování hesel proti levice, LGBT, na podporu tradiční rodiny, církve a národa.

„Jebat, jebat LGBT,“ křičí jedna skupina a postupně je přehluší silnější skandování: „Jednu ránu srpem, druhou kladivem, rudé holotě!“ Skupina kněží jde a žehná pochodu. O kus dál zní slova o klukovi a holce, kteří představují normální rodinu, nebo věty o věšení komunistů.

„Já určitě žádné věšení nepodporuji,“ říká Alexandra, která se na pochod vydala s velkou polskou vlajkou. Patří k menší skupině těch, kteří mluví o tom, že se bojí islámu: když se prý Polsko nepostaví za své hodnoty, skončí jako Německo, které je podle ní na pokraji zhroutil. Jako hlavní problém ale vidí to, že by do škol přicházeli gayové a lesby vyprávět dětem, že mít jinou sexuální orientaci je v pořádku.

„Už jsme zažili v roce 1939, že nás rozdělili, napadli nás z jedné i z druhé strany, a já doufám, že se to nikdy znovu nestane,“ vysvětluje o kus dál čtyřicátník Dominik, proč je pro něj důležité, aby byli Poláci pevně sjednoceni kolem národních hodnot. Na pochod vyrazil s rodinou a také on považuje hesla o věšení komunistů za příliš radikální.

„Zdá se mi, že někteří tu mají hesla, která nás jako Poláky nesjednocují,“ stěžuje si na to, že není třeba rozdělovat zemi ve chvíli, kdy volební výsledek vládní strany ukázal, že Poláci jsou za vládní stranou nezvykle sjednoceni. Tři generace mužů z jeho rodiny, se kterými na pochod vyrazil, souhlasně kývou hlavou.

JSOU MÁLO TVRDÍ

Ovšem právě v rétorice volající po jednotě nacionalistických sil vidí místopředseda Národního hnutí Krzysztof Bosak ohrožení Polska. „Právo a spravedlnost před dvanácti lety vystrnadilo národovecké a antiunijní síly z polského parlamentu a celou tu dobu nám trvalo, než se podařilo vrátit je zpět,“ tvrdí Bosak s tím, že polská společnost je ve skutečnosti mnohem konzervativnější než vládní strana. Ačkoli vládní PiS občas označují v Evropě za krajně pravicovou, podle něj se ve skutečnosti skládá ze středových politiků, kteří se

43,8 procenta. Právě tolik hlasů získala v loňských parlamentních volbách strana Právo a spravedlnost. Navzdory tomu, že jde o rekordní výsledek, strana nemá většinu v Senátu voleném většinovým volebním systémem: druhá parlamentní komora tak může komplikovat přijímání zákonů. Na snímku první zasedání polského parlamentu po volbách.

www.profimedia.cz/
0482442000

pouze snaží uspokojit poptávku pravicového voličstva. Kdyby byla vláda opravdu pravicová, tak by podle Bosaka minimálně zakázala potraty a migraci do země ze zahraničí.

Kvůli této kritice se setkáváme v parlamentu s Antonim Macierewiczem, místopředsedou vládní strany PiS a vůdčí postavou jejího ultrakonzervativního křídla, který má rychlou odpověď. „V minulém období jsme byli celou dobu brutálně napadáni. Zjistili jsme, že některé věci je třeba odložit a vrátit se k nim až tehdy, kdy společnost a národ zcela jednohlasně formuluje stanovisko,“ vysvětluje s tím, že podzimní volby daly vládní straně mandát k zavádění radikálnějších kroků.

Zatímco ještě před čtyřmi lety považovali lidé z jeho strany za hlavní nebezpečí migraci a teroristy převlečené za uprchlíky, dnes se podle Macierewicze hlavní hrozba pro Polsko proměnila. „Budeme mít hodně práce se silným neomarxismem propojeným s ideologií LGTB, s tím, čemu se říká gender a co se snaží o zničení rodiny a identity člověka, se snahou o rozbití celé struktury národa a rodiny,“ vypráví. Hlavním

cílem dalšího volebního období podle něj bude zachránit obyvatelstvo před dalším roztržštěním a uskutečnit civilizační skok, který dá dlouhodobý základ pro blahobyt, bezpečí a jistotu ve světě plném rivality.

ILUZE

Zatímco z Polska za poslední roky zněla silná slova v otázce národa, víry a schopnosti postavit se na odpor Evropské unii, reálné změny probíhaly v sociální oblasti nebo třeba při ovládnutí veřejnoprávních médií. „Cílem Kaczyňského ve skutečnosti není vést nějakou ideologickou a morální revoluci. Pro Právo a spravedlnost je výhodnější vyhrožovat a ukazovat, co teoreticky může udělat, ale reálně nevyvolávat odpor veřejnosti tím, že by to vážně udělala,“ zamýšlí se novinář a spisovatel Przemysław Witkowski, který dlouhodobě zkoumá krajní pravici v Polsku.

V největší polské krajně pravicové organizaci ONR přišel v posledním roce rozkol, a zatímco umírněné vedení se přidalo ke Konfederaci, pouliční rváči podle Witkovského ztratili na větších akcích zastoupení. Jenže, jak říká,

problém je v tom, že lidé, které v mládí formovala konzervativní, či dokonce krajní pravice, dnes ve státě obsadili vysoké posty a jejich vliv se může naplno projevit po odchodu Kaczyňského. „Důležité je, aby teď nepřišla opravdová ekonomická krize,“ říká Witkowski. Lidé podle něj očekávají jistý finanční standard – a pokud se ho budou muset vzdát, začnou hledat viníka. A otázka je, koho pak zvolí.

„Liberálové z Občanské platformy se za krizi tak trochu modlí, ať kvůli ní Kaczyński propadne a prohraje volby. Dělají si iluze, že v takové situaci budou lidé volit opět je,“ kroutí Witkowski nesouhlasně hlavou. On naopak očekává, že z případné krize bude těžit spíš ta nejradikálnější krajní pravice a veškerá malá hnutí, která jsou dnes ještě slabá, ale mohou rychle posílit. „Musím smutně konstatovat, že může dojít k tomu, že v případě takové krize ještě budeme říkat, že Kaczyński byl vlastně demokratický a liberální,“ říká odevzdaně. ●

Autor je šéfredaktor projektu Voxpot, který se zaměřuje na reportáže ze zahraničí.